

Kontrolētie un nekontrolējamie ūdeņi: bebru reintrodukcija un ūdeņu pārvaldība padomju Latvijā

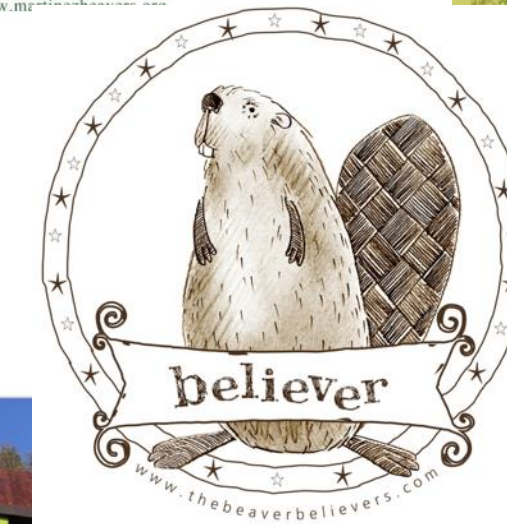
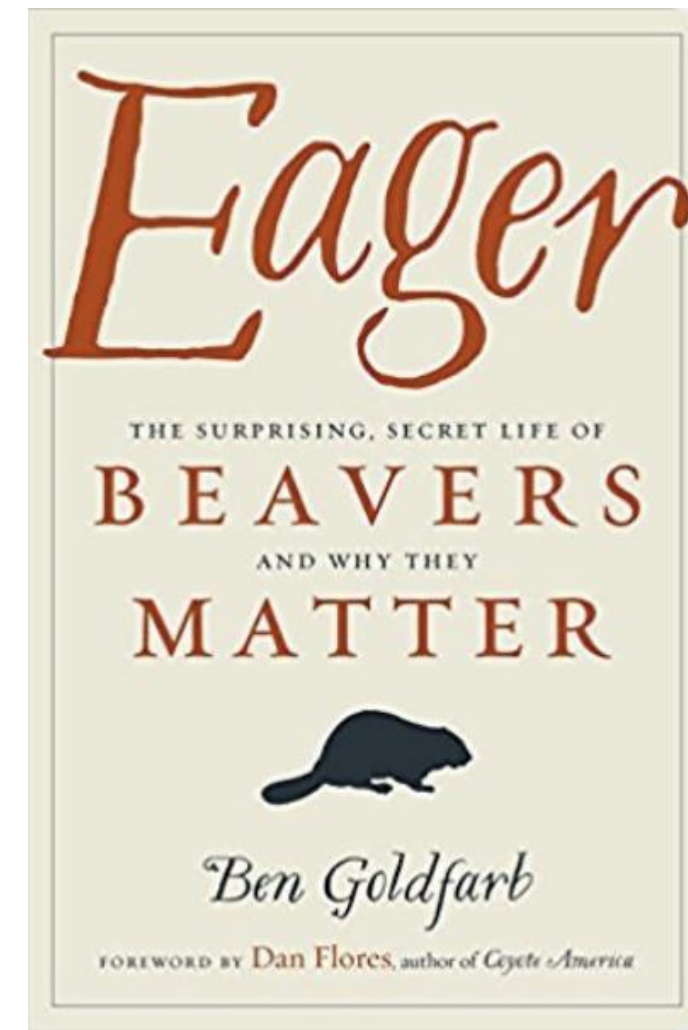
Anita Zariņa, Ivo Vinogradovs, Edijs Breijers, Mārtiņš Lūkins

Bebru hidroloģiskā aģence un iespējas pārvērtēt cilvēka attiecības ar (Latvijas upēm) un ūdens ekosistēmām



- No daudzsugu kopienas perspektīvas bebru veidotās hidroloģiskās struktūras nav tikai mehāniski pārveidoti ūdens ķermeņi, bet gan dinamiskas, plurālas ekoloģiskas kopdzīves formas. Tās iesaista dažādas sugas un pārveido ainavu, veidojot telpu daudzsugu līdzāspastāvēšanai → **Vai ūdeņi ir tikai resurss, vai arī tie ir plurāli, dzīvi un neatdalāmi no vairāk-nekā-cilvēku attiecībām?**
- Bebru darbība izgaismo neprognozējamību, hibriditāti un autonomus dabas procesus, kas nepakļaujas pārvaldības režīmiem → **Ko nozīmē kontrolēt ūdeņus un kur sākas/beidzas šī kontrole?**
- Bebru ekoloģiskā aģence liek domāt ne tikai par antropocentriskām ūdeņu politikām, bet arī par dzīvības, ūdens un ainavas attiecībām ārpus cilvēku radītām sistēmām → **Ko bebru klātbūtne mums māca par ūdeņu pārvaldību un politiku?**

- potenciāls transformatīvai izpratnei par ūdeņiem, ekoloģiju un dabiskumu (t.sk., daudzsugu kopienas apzināšanos)
- ASV, Kanāda: bebrs reintroducēts kā ekosistēmas atjaunošanas stratēģija
- Bebrs ir lietussarga suga, ekosistēmas inženieris, veicina bioloģisko daudzveidību; bebru dīķi kā pretplūdu mehānismi, ūdens kvalitātes uzlabotāji utt.
- Dzīvnieku aizstāvība vs. saimnieciskie konflikti; Kurš un kādos apstākļos uztver bebru kā problēmu?
- Vai bebra var būt par daudz? un ko (kā) darīt, rīkoties?



Lower Mill Estate
2023. gada 26. Oktobris · 🌐
We recently welcomed @cotswoldlakestrust to the Estate to help them unveil their 'Beaver Bus'.



- Vai bebra var būt par daudz? un ko (kā) darīt, rīkoties?
- Latvijas gadījums: liela populācija, bebrs kā kaitēklis (mežsaimniecība, meliorācijas sistēmas)
- “Tiro”, “brīvi plūstošo” upju diskurss



Ozzy and wife Sharon have both thrown their support behind the Mirror's campaign to end trophy hunting imports (Image: Animal News Agency - FREE STORY)

NEWS POLITICS FOOTBALL CELEBS TV SHOPPING ROYALS

EXCLUSIVE: Ozzy Osbourne's fury over 'pure evil' hunt holiday targeting beavers

Together with wife Sharon, Ozzy supports the Mirror's campaign to ban trophy hunting imports and said: 'Bulldozing these poor, innocent beaver's homes with tractors then setting packs of dogs on them is pure evil.'



un šīs upes garumā tie bija trīs, iespaidīgi bebru dambji, kas būtiski ietekmē upes plūsmu

Rocker Ozzy has designed and signed items to help pressure the government to bring in an import ban on hunting trophies in the UK (Image: Animal News Agency - FREE STORY)

Ozzy, 76, who together with wife Sharon supports the Mirror's campaign to ban trophy hunting imports, said: "Bulldozing these poor, innocent beaver's homes with tractors then setting packs of dogs on them is pure evil. I can't believe there are people who'll pay to kill these animals for entertainment. How the **** is this allowed?"

But hunter Prentis hit back saying: "It's weird to hear complaints from a person who has bitten a head off a live bat on stage."

"In Latvia the beaver population is very high, and it's 100% legal to hunt them. They damage the forestry industry, one of the main industries in the country. It's why the beaver population needs to be controlled. We're happy to welcome hunters from abroad."

TV9 Pakalni 26. Augusts · [Sekot](#)

[Pārskats](#) [Komentāri](#)

Cauri Tukuma novada vidusdaļai tek kāda maza upe ar nosaukumu Slocene. Ja ierasts, ka talkas tiek rīkotas pavasarī, tad vairāki talkotāji sapulcējās tieši vasaras beigās, lai sakoptu problemātiskāko upes posmu. Atsaucība bija visai liela, tāpēc darbi ritēja raiti, un izskatījās, ka talkotājus nebaidīja pat lietus mākoņi.

#sif_maf2024

Pasaules Dabas Fonds LIFE GoodWater IP Skatīt mazāk

Visi komentāri ▾

Ārija Bērziņa
Un ko saka bebrs un viņa bērni par šo? Arī dabas daļa!
3w Patīk Atbildēt

Man ir ierosinājums! Apgņemamies katrs nojaukt vismaz pa vienam dambim līdz augusta beigām?! Es apņemtos!



NEKĀP PĀRI! NOJAUC DAMBI! – citīgi strādājam, lai jau pavasar drīz šādas zīmes Tu sastaptu Latvijas foreļupju krastos. Paldies Arturs Līmežs par fantastisko ideju – atgādināt, ka katram no mums savs pirksts jāpieliek, ja gribam, lai foreli redz arī mūsu bērni un mazbērni. 😊



Kā veicināt dabas daudzveidību dārzā un lauku īpašumā

Dabas ekspertu padomi ceļa sākumā
Anita Namatēva, Valdis Pilāts, Agnese Priede, Santa Rutkovska, Lauma Vizule-Kahovska



Talka ZAUBES upē
11. jūlijā plkst. 11.00

Organizē: GoodWater IP

Vai upe pie Tavām mājām spēj brīvi plūst?

Dabiska, brīvi plūstoša upe bez šķēršļiem spēj nodrošināt tādu bioloģisko daudzveidību, kāda tai ir dabiski "iekodēta". Upes un to piekrastes ir ne tikai dzīvotnes, bet arī pārvietošanās koridori. Upju tecējumu un sugu pārvietošanos var kavēt gan lieli šķēršļi, piemēram, hidroelektrostacija un dzirnavu dīķu aizsprosti, gan mazi – koku sagāzumi, bebru aizsprosti, cilvēki veidoti akmeņu krāvumi.



KO VARI DARĪT UPES LABĀ?

Šādus kokus atstāj upē!

Iekritušie koki veido mikrodzīvotnes – kalpo par mājvietu vēžveidīgajiem, slēptuvēm zivīm, augšanas substrātu sūnām un aļģēm, palielinot daudzveidību upē. Pilnīga to izvākšana nav nepieciešama, bet tie nedrīkst nosprostot straumi. Lielu dimensiju koki kalpo arī kā tilti dažādiem dzīvniekiem.



Šo gan nepieciešams nojaukt!

Bebru aizsprostu un koku sagāzumu ietekmētajos posmos upes tecējuma ātrums samazinās, bet smilts un dūņu apjoms palielinās. Zūd ūdens organismu pārvietošanās iespējas, palielinās augsnēs daļiņu un barības vielu ieskalošana upē, samazinās upes pašattīrīšanās spēja. Upe aizaug. Īpaši svarīgi šādus šķēršļus novākt strauji tekošās upēs!



Neveido upē akmeņu krāvumus!

Mākslīgi akmeņu krāvumi, lai izveidotu peldvietu vai dekoratīvu ūdenskritumu, kļūst par būtisku šķērslī zivīm. Zivis nespēj tos pārvarēt. Ja zivs netiek uzņemērotām nārsta vietām, to daudzums arī samazinās.



Plauj virsūdens augāju!

Ūdeņos ir līdzīgi, kā plāvā – jo lielāka vietējo savvaļas sugu daudzveidība, jo dabai labāk. Virsūdens augi, piemēram, niedres, vilkvāļītes, meldri, veidojot blīvas audzes, liedz attīstīties daudzveidīgai iegrimušo augu veģetācijai.



Vari uzlabot upes veselību, savā īpašumā sakopjot ūdensmalas un izvācot šķēršļus no upes! Taču, lai ar savu labo darbu neitīšām nenodarītu kaitējumu un būtu atbilstoši noteikumiem, darbiem ir jābūt saskaņotām ar atbildīgajām iestādēm!

SKAIDRO, PIRMS DARI!

Tikai brīvi tekoša, veselīga upe spēj nodrošināt tos labumus, pie kuriem esam pieraduši – atpūta, laivošana, dabas tūrisms, makšķerēšana, peldēšana.

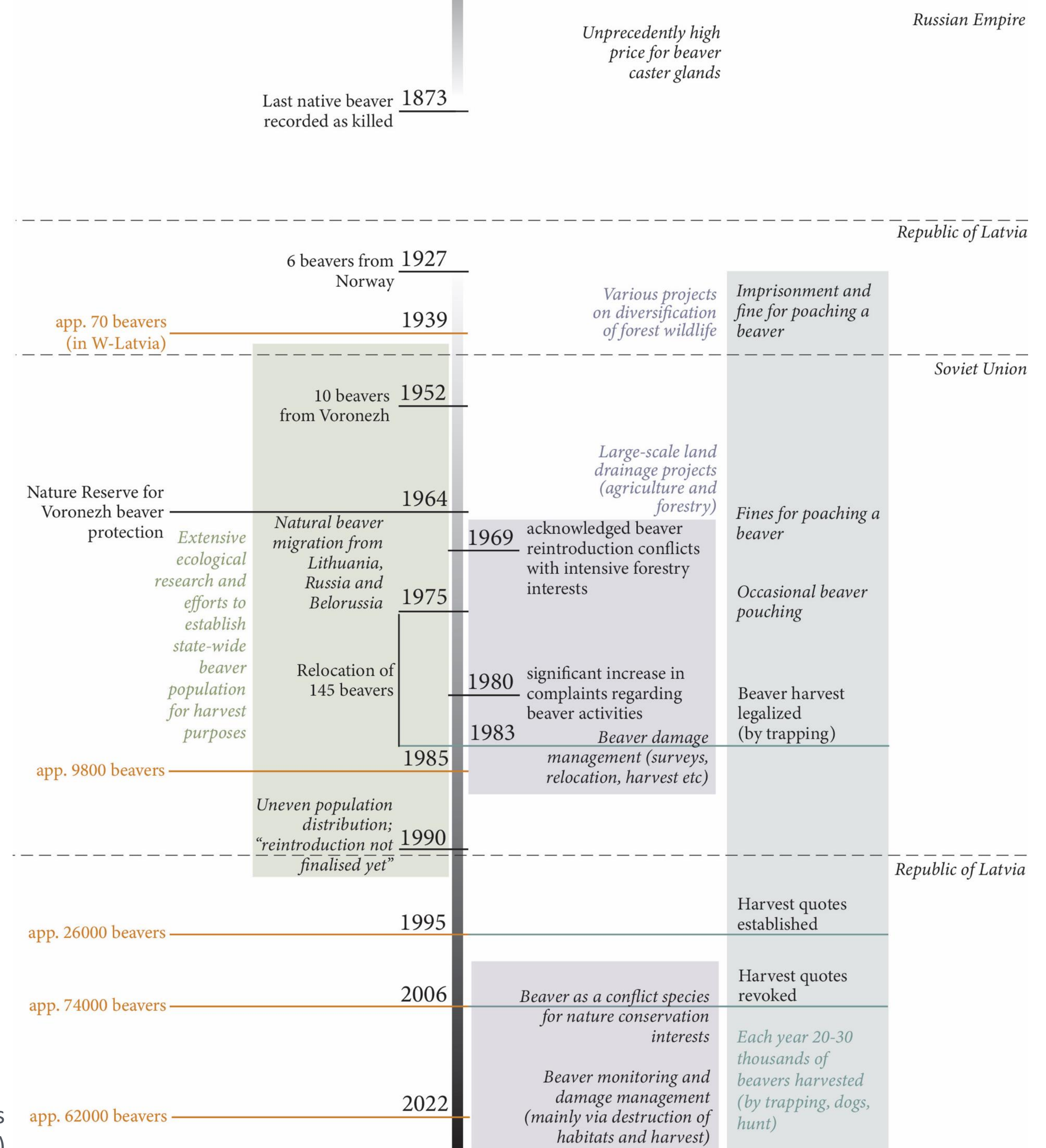
Vairāk informācijas par ūdeņu apsaimniekošanu un nepieciešamajiem saskaņojumiem lasi:
<https://www.daba.gov.lv/lv/media/1749/download>
<https://www.daba.gov.lv/lv/media/2909/download>
<https://www.daba.gov.lv/lv/media/4838/download>



Attiecības ar bebru un tā darbību ūdeņos 20. gadsimta laikā

- **rūpes** – reintrodukcija, sargāšana, saudzēšana, resurss, bebrs kā harizmātisks dzīvnieks
- **ekoloģiskās ietekmes novērtējums** – lietussarga suga, bioloģiskā daudzveidība, vides kvalitāte
- **konflikti** – bebru savairošanās, grāvju apdzīvošana, ietekme uz mežsaimniecību, meliorācijas sistēmām
- aizsardzības statuss (medības no 1980. gadiem)

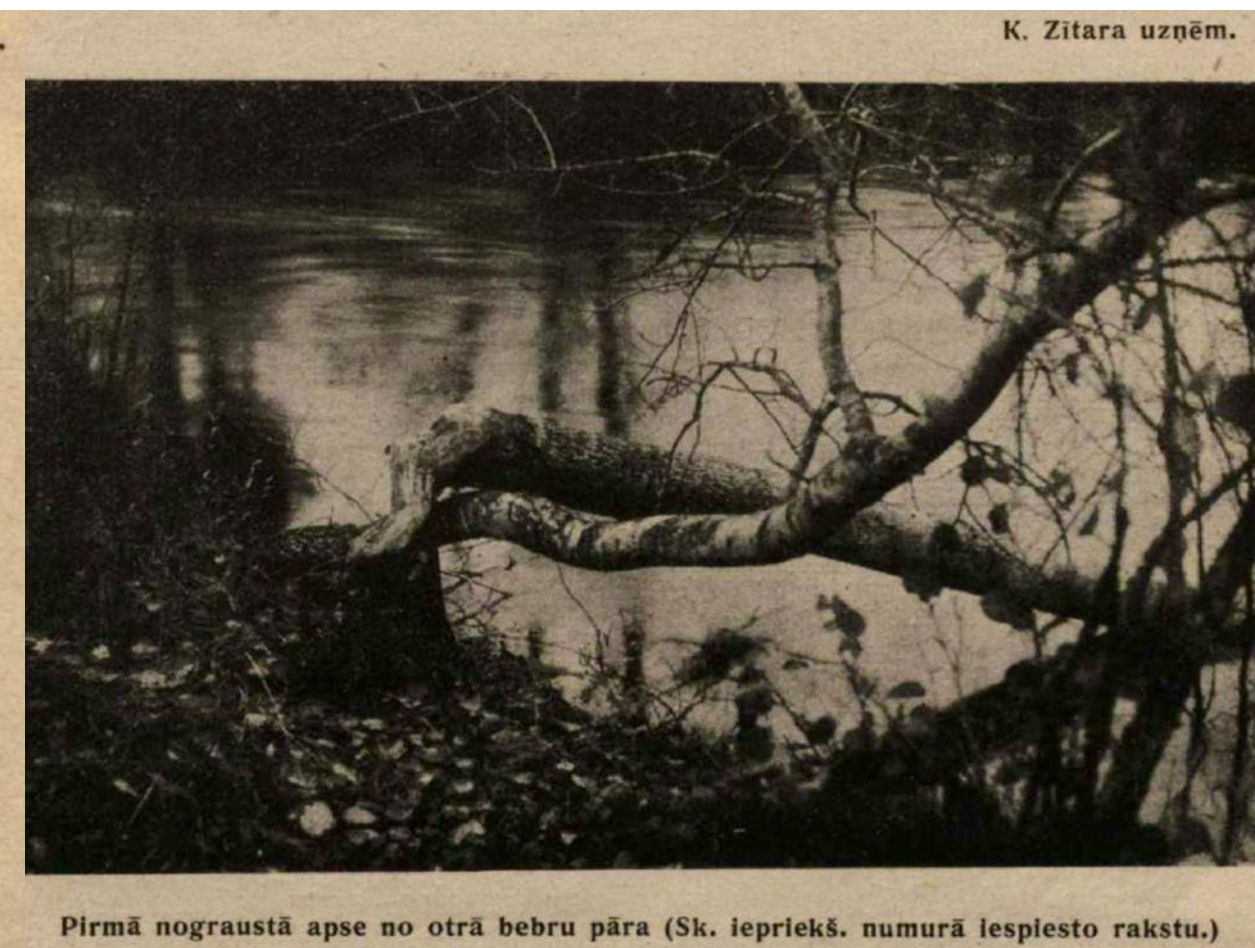
Bebra reintrodukcijas, pārvaldības un populācijas dinamikas laika līnija (20.-21. gs.)



Rūpes par bebru populāciju

- **Reintrodukcija un audzēšana:** bebru atgriešana Latvijas dabā, mērķtiecīga populācijas atjaunošana un adaptācija jaunajās vidēs
- **Nepietiekamas zināšanas par ekoloģisko lomu:** agrīnie novērojumi gk. koncentrējās uz bebru izdzīvošanu; ierobežota izpratne par to ietekmi uz ūdens ekosistēmām un ainavu
- **Vērtīgs dzīvnieks:** sākotnēji uztverts kā ekonomiski vērtīgs kažokzvērs, tiek gaidīts populācijas pieaugums, lai varētu atjaunot bebra kažokādas ieguvi u.c.

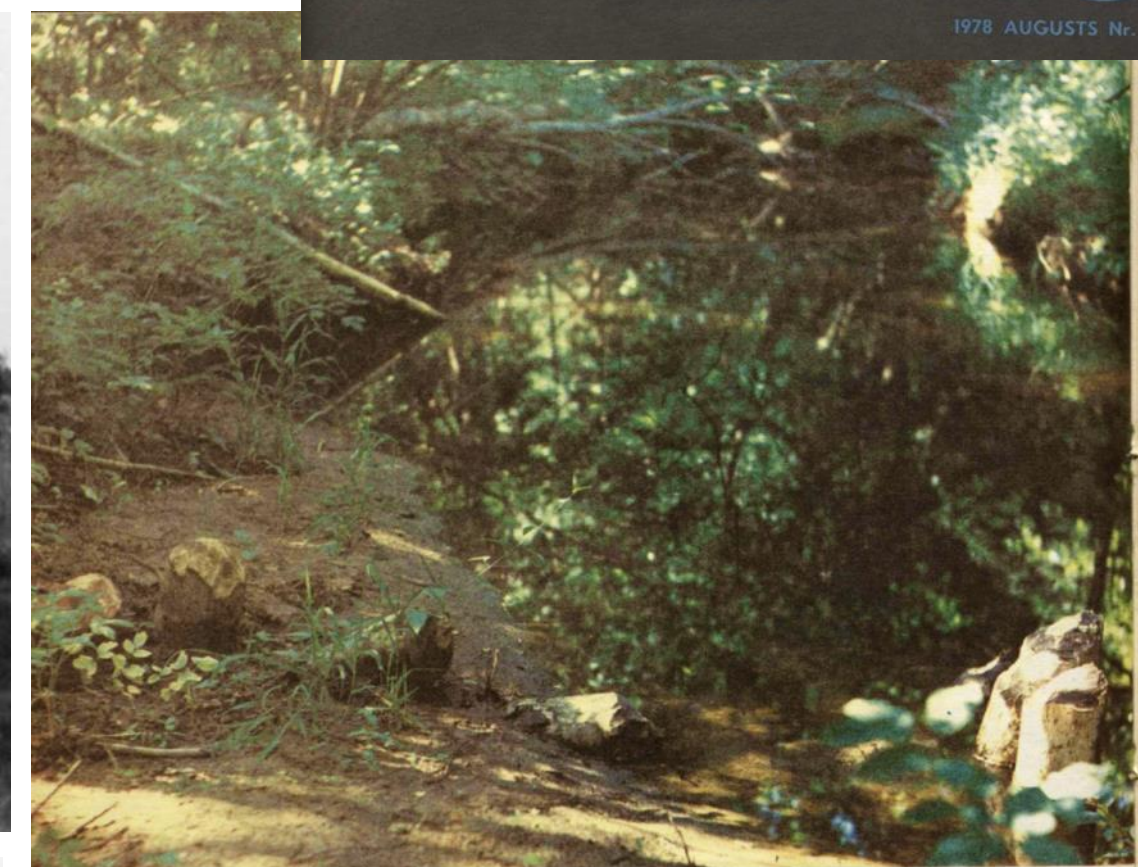
1952: Voronežas bebru transportēšana uz Slocenes upi. Avots: dabasdati.lv, Ruslans Matrozis



1927. g. 29.-30. augusts: Norvēģijas bebru transportēšana no Rīgas uz Stendes upi. Bebru pirmā nograustā apse. Avots: Mednieks un makšķernieks (1928)



ZVAIGZNE
1978. AUGUSTS Nr. 15



Rūpes (arī par vidi, upēm)

- Pārāpdzīvotība - saudzīga bebru atķeršana un relokācija
- Ekoloģiskā un ietekmes uz vidi izzināšana

«.. Ko mēs redzējam? Vispirms, iebraukuši Zlēku centrā, gan tikai dzirdējām: Ventmalā beбри appludinājuši mežziņa siena pļavu, izurbuši alām Zlēku-Cirkales ceļu; pie dīķa līdzās Jāņa Fabriciusa memoriālajam muzejam uz ceļa nogāzti koki. Beбри meliorācijas grāvjos, kūdras bedrēs. Kur vien kāds tekošs ūdeniņš - aizprosti, mītnes, alas. Pārāpdzīvotība ... Esam redzējuši bebru pārāpdzīvotību šajā pusē, esam aicināti iejaukties dabas "netaisnīgajā" sadalē, pielikt savu roku, lai arī Lejaskurzeme kļūtu bebru āpdzīvota. Bet mēs tik maz vēl zinām, kā tas būtu izdarāms. Tādēļ tik daudz dažādu priekšlikumu, spilgtas iztēles un vēlēšanās pierādīt, ka neesam šurp braukuši, lai atgrieztos tukšā. Līdzpaņemtais stieplu krātiņš gaida kaut vienu iemītnieku, to noslēpumaino un grūti notveramo bebru, kuru vēl neviens neesam īsti redzējuši un par kuru kāds indiānis, vārdā Vanaga Acs, teicis: "Esmu pazinis cilvēkus, kuri pratuši gan lasīt, gan rakstīt, bet kuri bijuši daudz muļķāki par vecu un pieredzējušu bebru...»

// O. Gūtmanis, «Šajā upē beбри augs», 24.04.1980.
Dzimtenes Balss

Palīdzam zinātniekiem

«Partija uzskata par nepieciešamu pastiprināt dabas saimniecību kontroli, plašāk izvērst iedzīvotāju ekoloģisko audzināšanu.»

(No PSKP Programmas)

Trīs gados uzskaitījām un pētījām mazās un sīkās upes. Par pamata tēmu izvēlējāmies Misas un Ķekavas upju izpēti novirzienā «Draugos ar dabu».

Cīņa par tīra ūdens saglabāšanu ir viena no ekoloģiskajām problēmām. Latvijas republikā atrodas 800 mazo un 10 000 vismazāko upīšu. Viena pati Daugava saņem 256 mazo upju ūdeņus. Cik labi, ja tie būtu tīri!

bioloģijas zinātņu kandidātu Mārtiņu Balodi. Viņš pastāstīja, ka 1927. gadā Latvijā vairs nebija neviena bebra. Toreiz no Norvēģijas ievada gaišbrūno bebru pārus un ielaida Stendes upītē pie Ugāles. 1952. gadā no Voronežas ievada piecus pārus melno bebru, kas tagad mīt arī mūsu upītēs.

Pašlaik Latvijā mīt ap 20 000 bebru. Šo dzīvnieku nozīme ir sevišķi liela ūdens attīrīšanā, ko viņi paveic, būvējot dambjus un aizurot gan auglīgas dūņas, gan eļļas, kas ieplūst ūdeņos.

Pateicoties bebru darbībai, Ķekavā leļpus aizsprostiem ir daudz tīrāks ūdens.

Novadpētniecībā mūsu skolā piedalās ļoti daudz skolēnu, sevišķi no piektajām līdz deviņtajai klasei. Vairāki saņēmuši konkrētus uzdevumus, kas veicami ilgstoši. Tāda ir bebru pētišana, augu, putnu zīmējumi, upju šķērsgriezuma veidošana un tamlīdzīgi.

M. Sperliņa,
Baldones vidusskolas skolotāja,
novadpētniecības darba konsultante



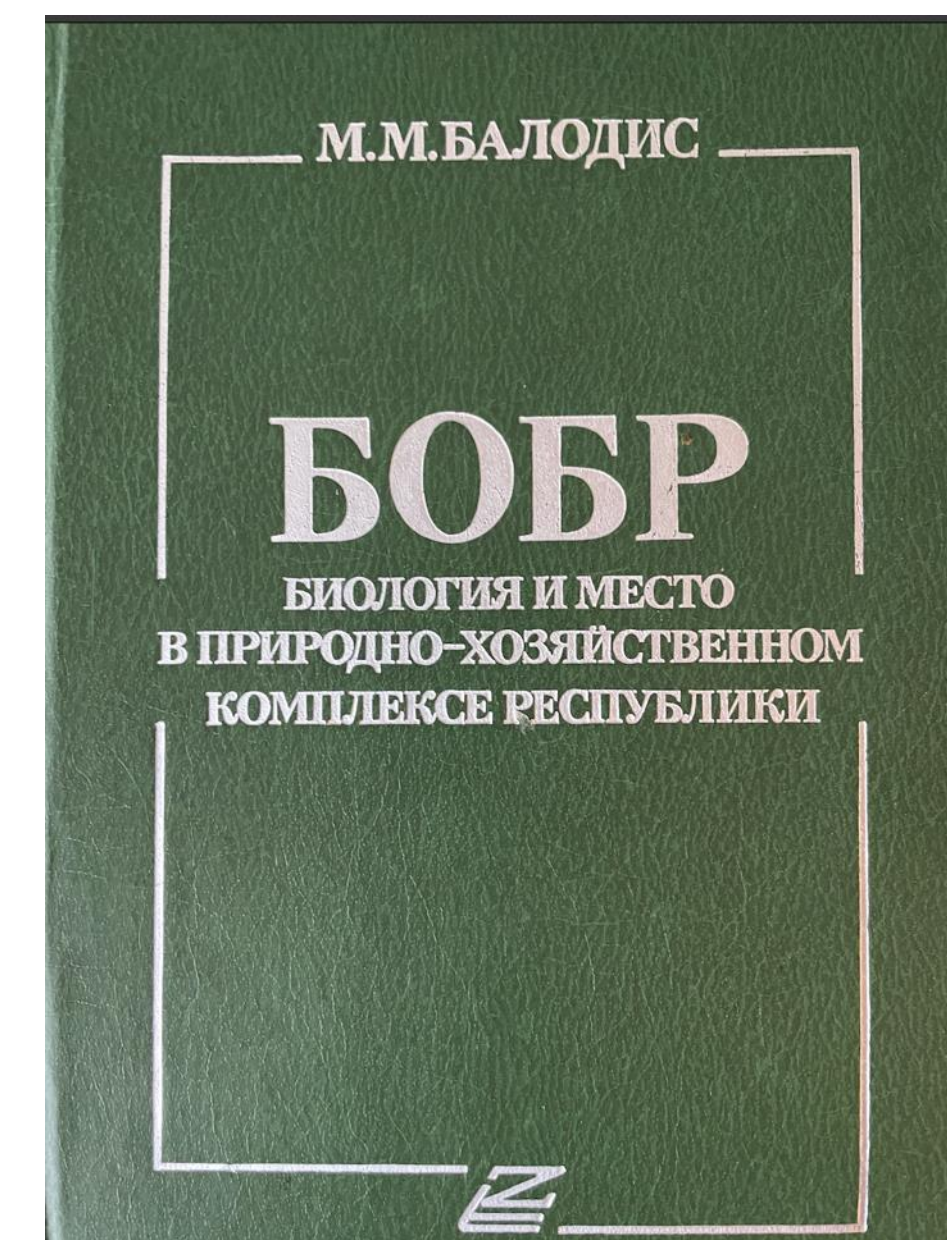
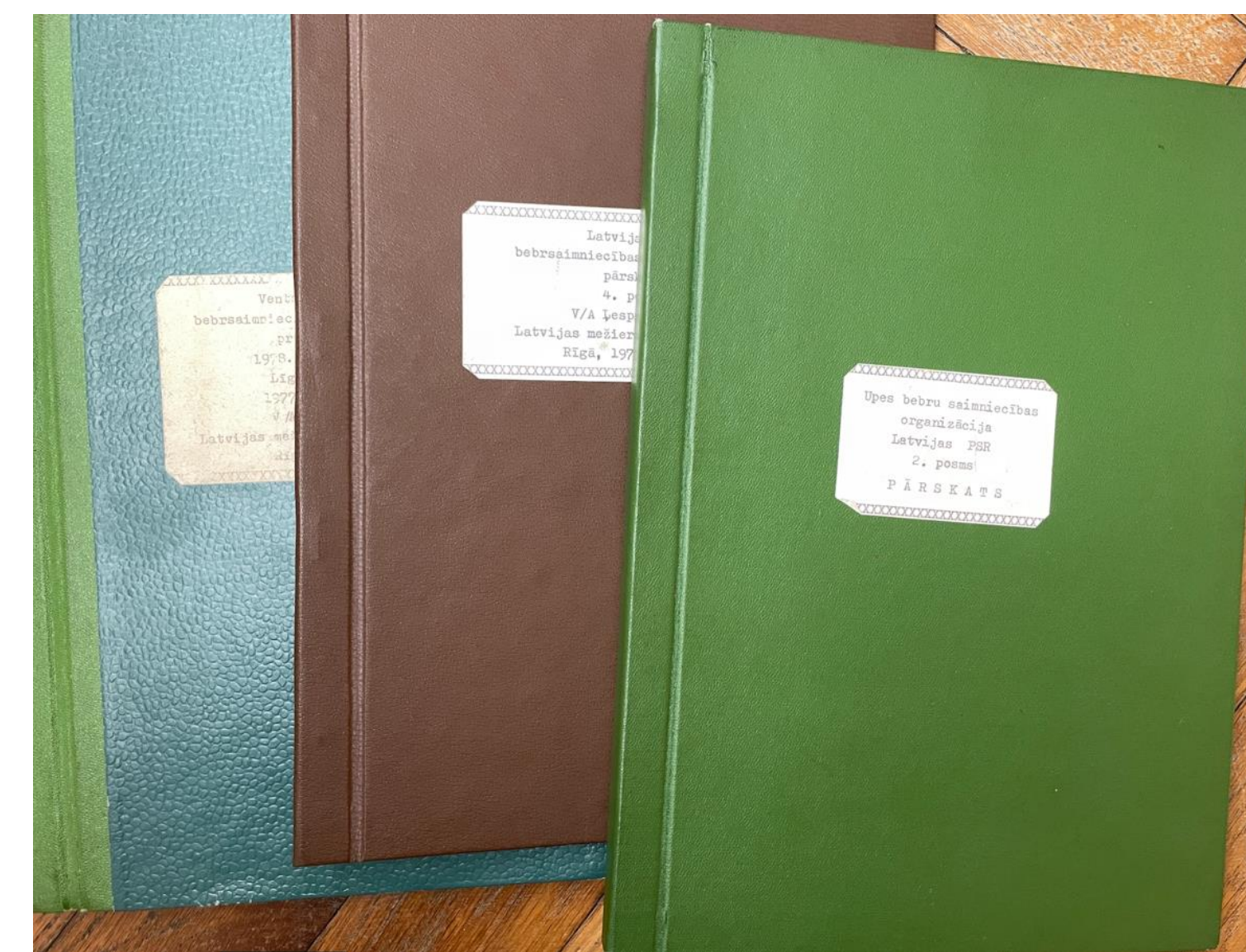
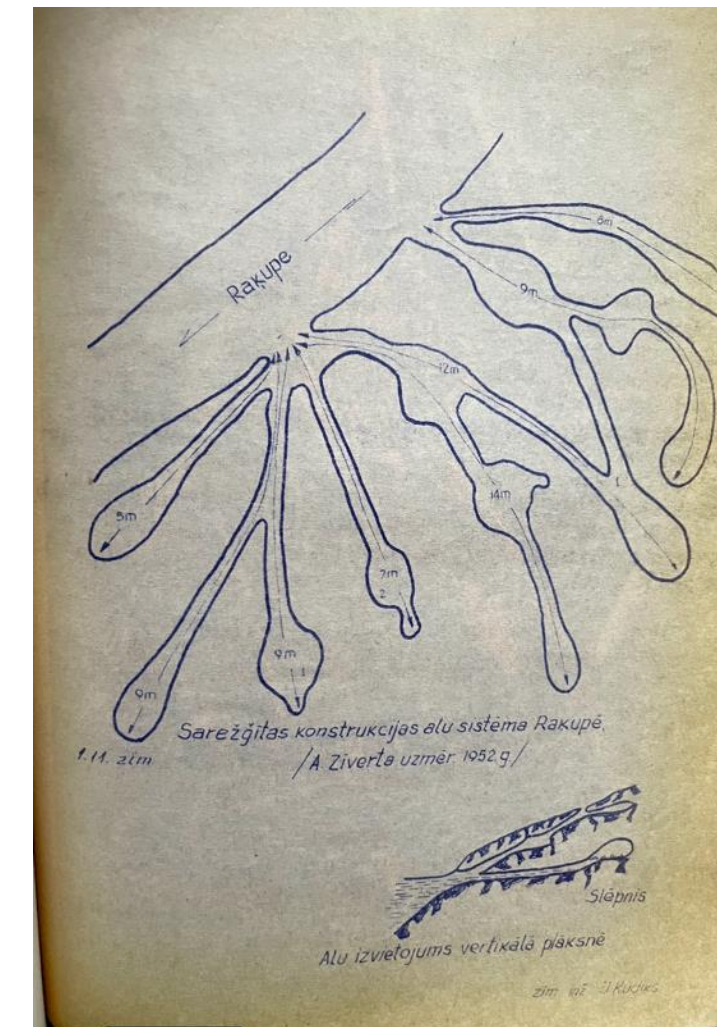
* M. Sperliņa un aktīvākie bebru pētnieki.

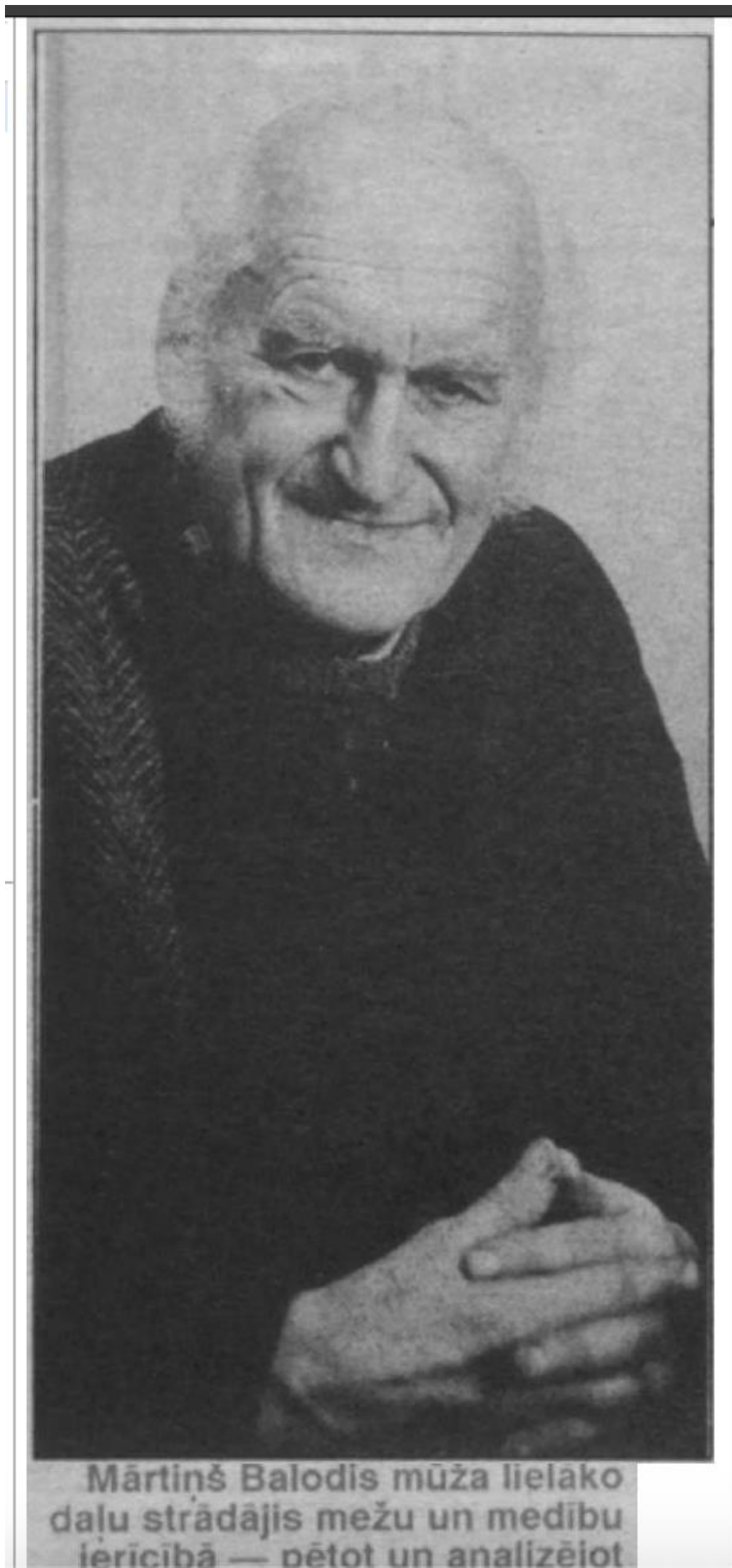
P. Blates foto

// 10.05.1986. Darba Balss Nr. 57

Ekoloģiskās ietekmes novērtējums

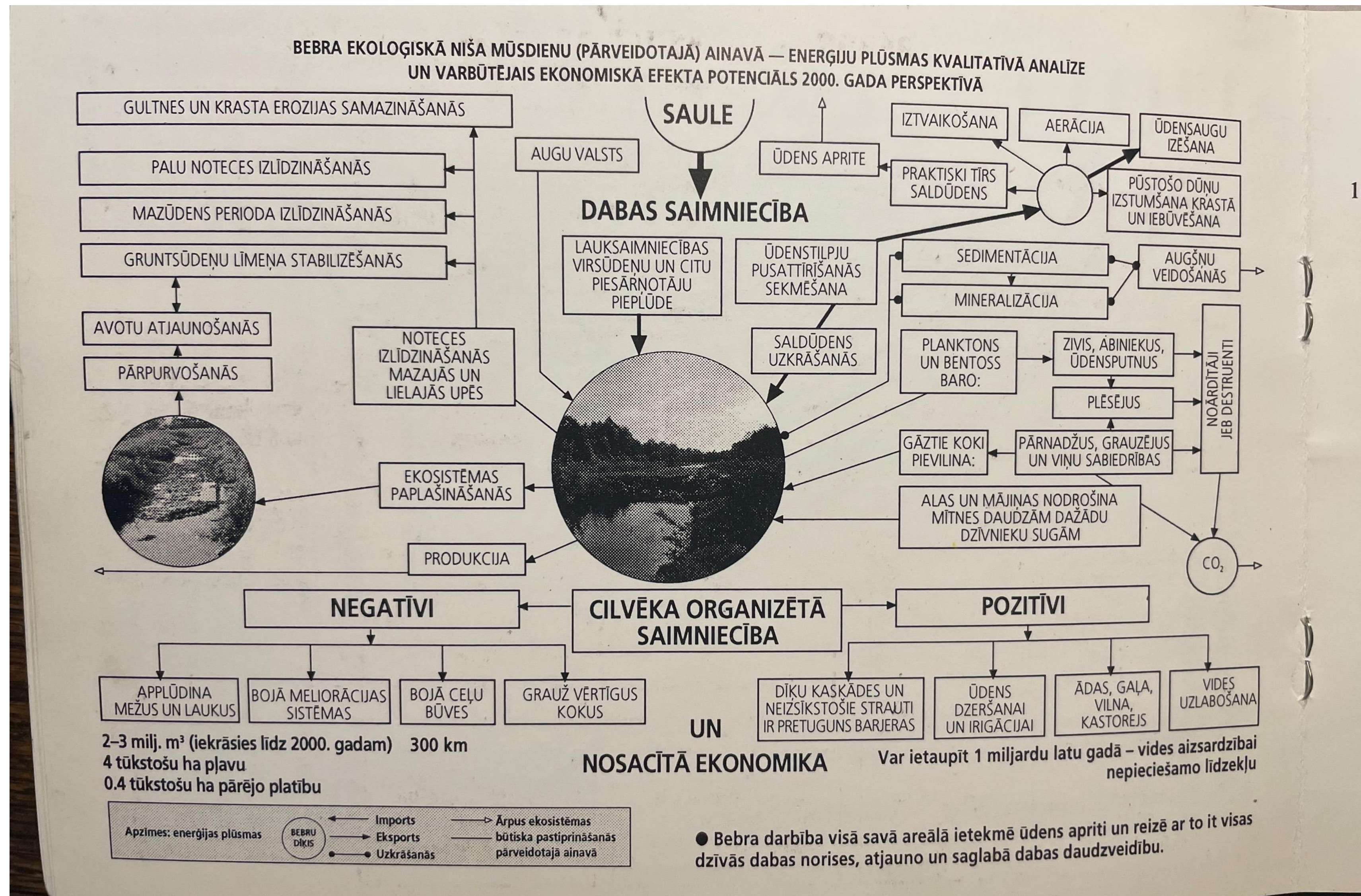
- Bebrsaimniecība: izpēte, novērojumi, sākot ar 1950. gadiem; metodikas resursu uzskaitēi, baseinu ekoloģiskās ietilpības izvērtēšanai, saimnieciskās perspektīvas novērtēšanai u.tml., pārvaldības ieteikumi.
- Parādās jaunas atziņas: bebrs nav tikai medījams dzīvnieks, bet **būtiska ekosistēmas daļa, kas veido un uztur ūdens apriti**. Tā darbība nav atdalāma no ūdeņiem – tā regulē gruntsūdeņu līmeni, veido mikrobiotopus, uzlabo ūdens kvalitāti, rada jaunus mitrājus un palieņu ekosistēmas, ietekmē upju un strautu dinamiku.
- Bebra ekoloģiskā niša





Mārtiņš Balodis mūža lielāko daļu strādājis mežu un medību ierīcībā — pētīt un analizēt

Lauku Avīze, Nr.2 (15.01.1993)



Bebra ietekme nav viennozīmīga – tā radītās pārmaiņas ainavā var būt gan izaicinājums, gan ekosistēmu ilgtspējas risinājums. Ideja ir attīstīt apsaimniekošanas pieejas, kas ļauj maksimāli izmantot tā pozitīvo lomu ekosistēmas stabilizācijā.

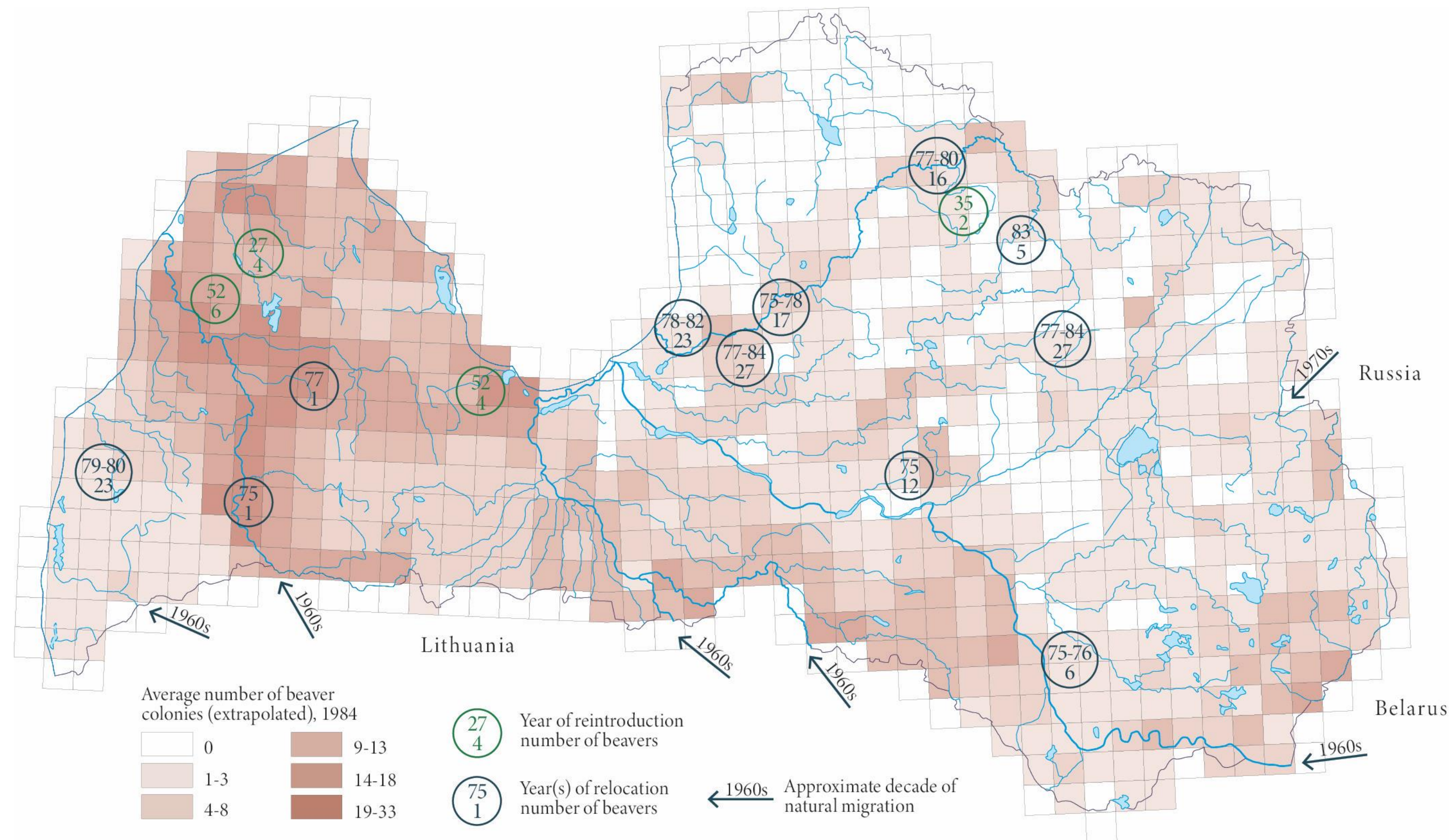


M. Balodis, J. Ozoliņš, M. Rantiņš Bebrs un viņa darbs (1990)

Konflikti

Daļējs kontroles zudums pār bebrim (bebrsaimniecību) 20. gadsimta 60. gadu beigās – “nekontrolējama ūdens telpa”. Divi būtiski cēloņi:

- Dabiska un nekontrolēta bebru migrācija no Lietuvas, Baltkrievijas un Krievijas.
- Liela mēroga meliorācijas projekti, kas izveidoja blīvu ūdensceļu tīklu, ko beбри izmantoja izplatībai.



Vidējais bebru koloniju skaits (ekstrapolēts) 1984. gadā; reintrodukcijas, pārvietošanas un migrācijas vietas
Avots: M. Balodis, Бобр (1990)

“Bebrus nepieciešams pārvietot” (1970tie)



Konflikti (un risinājumi)

Konfliktsituācijas ar lauksaimniecību, mežsaimniecību: applūstošas lauksaimniecības zemes un grāvju nosprostošana (+nepietiekama ūdenssaimniecības kontrole).

Jautājums par “piemērotām teritorijām” bebbriem.

Sākot ar 1984. gadu, kaitējuma dokumentēšanu pārņēma Latvijas PSR Meliorācijas un ūdenssaimniecības ministrija.

Balodis (1990):

- Bebru ietekme uz saimniecisko darbību Latvijā ir būtiska, bet bieži pārspīlēta.
- Konflikta risināšanai nepieciešama sistemātiska pieeja, iesaistot vietējās institūcijas un izstrādājot mērķtiecīgus biotehniskos risinājumus.
- Bebbriem ir svarīga loma ekosistēmās, un to darbība var būt arī pozitīva, ja tiek pareizi pārvaldīta.
- **Biotehniski risinājumi:** dambju regulēšana, meliorācijas sistēmu aizsardzība, slimību profilakse un ārstēšana, bebru selekcija un produktivitātes palielināšana, kontrolēta barības bāzes nodrošināšana, pagaidu patvērumi plūdu laikā, mērķtiecīga medību un apsaimniekošanas plānošana (monitorings, atlases medības, ūdenskrātuvju veidošana migrācijai, teritoriju zonēšana)

periodika 1970.-1980. >>>

Paplašinās bebru saime

1974.02.28 Oktobra Karogs (Alūksne)

Aktivizējas... bebbri

1974.08.08 Padomju Zeme (Saldus)

BEBRI ATGRIEZUŠIES

1974.05.15 Cīņa

PAR BEBRIEM UN TO ATKALIEVIEŠANU LATVIJĀ

1980.07.01 Meža Vēstis

Nenogurstošais meža darba rūķis

1975.06.21 Padomju Venta (Ventspils)

ŠAJĀ UPĒ BEBRI AUGS

1980.04.24 Dzimtenes Balss

Bebri – hidrobiologi

1980.10.28 Padomju Karogs (Talsi)

Bebri traucē telefona satiksmi

1980.11.22 Latvija

BEBRU AIZSARDZĪBA

1980.11.01 Avangards (Daugavpils)

Vēlreiz par bebbriem un to problēmām

1980.09.02 Padomju Zeme (Saldus)

Bebri – saudzējami vai ierobežojami?

1980.08.07 Padomju Zeme (Saldus)

AUG BEBRU KOLONIJAS

1980.09.21 Cīņa

Vēlreiz par bebru un cilvēku darbu

1980.11.04 Padomju Venta (Ventspils)

Bebru pilsētiņas upju krastos

1976.04.06 Vaduguns (Balvi)

>>>

Vēlreiz
par bebbriem
un to
problēmām

Saldus rajonā kaut cik ievērojamākos daudzumos bebbri savairojušies pēdējos piecpadsmit gados. Paši dzīvnieki ir interesanti, un to darbīgums un prasme pelna apbrīnu. Bebbriem varētu ļaut mierīgi dzīvot pašu izraudzītās apmetnēs, ja vien savus kapitāli būvētos aizsprostus neierīkotu meliorācijas sistēmu novadgrāvjos. Ir upītes, kas tek pa mežainām vietām, ar lieliem kritumiem, un tādās

No rajona melioratoru saimes pašreiz zinu tikai vienu cilvēku, kas ar bebru darbību ir ļoti apmierināts. Tas ir 24. PMK purvu zonas inspektors A. Jankovskis. Viņam Vīlšu kūdras purvā bebbri esot ierīkojuši ugunsdzēsības baseinus tieši vajadzīgajās vietās.

L. Blūms,
Ventas MSP Saldus iecirkņa priekšnieks

L. Blūms,

Noslēdzot,

- **Vai mēs varam sadzīvot ar bebbiem produktivistiskā un patēriņam pielāgotā ainavā?**

Bebru klātbūtne agrāk tika vērtēta caur tautsaimniecības un ūdenssaimniecības prizmu – kažokādas, medījums, hidrotehnisku problēmu risinājums vai traucēklis. Taču mūsdienās līdzās tradicionālajām ekonomiskajām un infrastruktūras interesēm ir nākušas jaunas prasības: tīri, brīvi plūstoši ūdeņi, ērta pieeja makšķerēšanai un atpūtai, kā arī specifiski dabas aizsardzības mērķi, kas ne vienmēr saskan ar spontānām ekoloģiskām dinamikām.

Tajā pašā laikā kontroles režīmi ir kļuvuši vēl stingrāki – ja agrāk bebrs bija resurss, tad tagad tas tiek definēts kā regulējama problēma. Ekoloģiskās zināšanas un sadzīvošanas prakses ir zudušas, un bebru ainava tiek uztverta kā traucējums iepriekš paredzētām ūdeņu funkcijām.

Tad vai mēs varam sadzīvot ar bebbiem, ja to hidroloģiskā aģence izaicina mūsu ierasto ūdeņu kārtību? Vai produktivistiska ainava, kas vēlas vienlaikus kontrolēt plūdus, nodrošināt rekreāciju un izpildīt dabas aizsardzības plānus, var atvēlēt vietu arī nekontrolētai ūdeņu ainavas veidošanai? Un ja var – vai tas nozīmē bebru ekoloģijas akceptēšanu, vai tikai tās iekļaušanu kārtējā pārvaldības mehānismā?



Paldies!
Jautājumi?
anita.zarina@lu.lv

WATER

CULTURES

